

Foto: Per-Göran Persson

Ur innehållet

Fytoöstrogener i rödklöver: sid 3

Vinterrastning: sid 4-5

Regler om ekoutsäde: sid 6

Energikollen: sid 7

3 frågor till Hilda Runsten

som jobbar med klimatfrågor på LRF och var med på Internationella Klimatmötet i Doha i december.

Vi vet nu det inte blev något nytt globalt avtal men att Kyotoprotokollet förlängdes. Vi ställde tre frågor till henne:

Vad innebär ett förlängt Kyotoavtal?

Det paket som antogs under klimatmötet kallas "Doha Climate Gateway" och innehåller bland annat ett förlängt Kyototavtal med en period på åtta år. I praktiken innebär det att det fortfarande bara är knappt 15 % av världens växthusgasutsläpp som finns med i avtalet, men att arbetet går vidare mot ett globalt bindande avtal som ska tecknas 2015. För många utvecklingsländer har det stor symbolisk betydelse att Kyoto 2 kom på plats, som ett mått på att industriländerna i alla fall gör något.

Är det bra eller dåligt?

Ett förlängt Kyotoavtal var nödvändigt för att inte klimatförhandlingarna och processen som sådan skulle tappa sitt redan naggade förtroende. Samtidigt så vet alla att Kyotoavtalet inte är tillräckligt, och att det i praktiken innebär att alla i stort sett fortsätter som förut. Det var också ett stort bakslag att inte

SBSTA-förhandlingarna (*Subsidiary Body for Scientific and Technological Advice*, det som för jordbrukets del ska leda till ett globalt avtal 2015) gick framåt, utan snarare backade. Utmaningen i förhandlingarna för jordbrukets del är hela tiden att se de gröna näringarna som en möjlighet istället för ett problem. Med tanke på att jordbruket inte ens fanns med i ursprungstexterna (t ex inför Köpenhamnsmötet 2009) så har det i alla fall gått framåt på den fronten.

Hur påverkas jordbruket i norra Sverige av det här?

Vi påverkas inte direkt eftersom vi redan lever upp till högt ställda krav. Vitsen med ett globalt klimatavtal för oss är framförallt att övriga världen följer efter, och att vi därmed får en förbättrad konkurrenskraft. Det är ju ibland dyrt att göra åtgärder före alla andra.

Ny adresslista

Som alltid vid en ny årgång av Ekobruk Norr så använder vi nya adresslistor från Jordbruksverket. Det kan innebära att det blir en del felaktigheter, dubbelutskick o dyl. Meddela mig om det är något fel så rättar jag till det:
Gun.Bernes@slu.se
Telefon: 090-786 87 44.

Tips för inhemskt proteinfoder

101 proteintips heter en ny bok där lantbrukare ger tips om olika vägar att öka användningen av inhemskt proteinfoder och minska beroendet av import. Boken är ett samarbete mellan LRF, Ekologiska lantbrukarna och Växa Sverige. Den finns att ladda ner eller beställa gratis på www.lrf.se. Sök på 101 proteintips.

EKObruk

Tidningen är ett samarbetsprojekt inom Landsbygdsprogrammet för jordbruket i Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland, Jämtland, Gävleborg och Dalarna. Tidningen finansieras gemensamt av Sverige och EU. Den utkommer med fyra nummer per år och vänder sig till dig som är intresserad av ekologiskt lantbruk. Detta nummer sänds till alla som sänt in SAM-ansökan 2012.

Kostnadsfri prenumeration kan beställas hos Gun Bernes, postadress se nedan, eller via e-post gun.bernes@slu.se

Adress: Ekobruk Norr, SLU/NJV, 901 83 Umeå

Ansvarig utgivare: Mats Hindström, Länsstyrelsen Gävleborg, 026-17 11 33

Grafisk form: DietmarDesign

Tryck: Elanders Sverige AB

Redaktionskommitté:

Gun Bernes, SLU, 090-786 87 44

Berit Löfgren, Länsstyrelsen Gävleborg, 026-17 11 36

Kristina Homman, Länsstyrelsen Dalarna, 023-818 29

Agneta Andersson, Länsstyrelsen Jämtland, 063-14 60 48

Anna Tjell, Länsstyrelsen Västerbotten, 0611-34 90 12

Per-Göran Persson, Länsstyrelsen Västerbotten, 090-10 82 55

Fytoöstrogener på gott och ont

Rödklöver och andra baljväxter är med sin kvävefixerande förmåga viktiga för en uthållig mjölkproduktion. Men många baljväxter innehåller fytoöstrogener, en grupp av ämnen som liknar de könshormoner som finns hos däggdjur och människor. Det gör att de kan fungera som östrogen i kroppen.

När växter som innehåller fytoöstrogener utfodras kan en del av dessa ämnen, framför allt formononetin och daidzein, omvandlas i magtarmkanalen till equol som har ännu större östrogen effekt. En liten del av dessa olika ämnen kan sedan utsondras, exempelvis i mjölken.

Varierande påverkan

Studier på människor har visat att vi eventuellt kan påverkas av fytoöstrogener. Framst har det rapporterats positiva effekter, såsom minskad förekomst av hormonberoende cancer och benskörhet. Vid utfodring av fytoöstrogerrikt foder till tackor kan effekterna bli oregelbunden eller utebliven brunst, de kan få cystor på äggstockarna, förstorat juver och utsondring av en mjölkliknande vätska från juvervävnaden när tackan inte är lakterande. Hos nötkreatur har man inte funnit samma effekter, trots att fytoöstrogenerna verkar omsättas på liknande sätt hos får och nöt.

Kan man påverka grödans innehåll?

Vi har vid SLU utfört två försök för att undersöka variationen i innehållet av fytoöstrogener i vallväxter (framst rödklöver) och i mjölk. Försöken gjordes i linje med reglerna för ekologisk produktion även om

försöksfälten och ladugården inte är certifierade.

Resultaten visar att det framst är fytoöstrogener av gruppen isoflavoner som förekommer i rödklöver. Koncentrationen av de flesta isoflavonerna sjönk med senare skördetid av första skörd, troligen både för att andelen blad sjönk och för att klövern var i ett mer moget utvecklingsstadium.

I den första skörden var koncentrationen av fytoöstroger i rödklöver högre i de försök som skördades i Umeå jämfört med dem i Skara. Detta kan bero på t ex skillnader i temperatur, solinstrålning, jordmån eller på att olika sorters rödklöver användes på de två försöksorterna.

En jämförelse mellan rödklöver och käringtand visade att rödklöver innehåller betydligt högre koncentration av isoflavoner än vad käringtand gör.

Dessa resultat visar att det går att påverka halten av fytoöstrogener i fodret, framst genom valet av arter i vallen men även med skördetiden.

Från foder till mjölk

Mjölakens fytoöstrogerinnehåll undersöktes i försöksladugården vid Röbbäcksdalen, SLU Umeå. I försöket utfodrades mjölkkor med tre olika ensilageblandningar; rödklöver-gräs i treskördenssystem, rödklöver-gräs i

tvåskördenssystem samt käringtand-gräs i tvåskördenssystem. Halten av fytoöstroger i mjölken påverkades av arterna i ensilaget; det var betydligt högre koncentration av isoflavoner i mjölken när korna hade utfodrats med ensilage innehållande rödklöver jämfört med käringtand-gräsensilage. Särskilt hög var halten av equol och koncentrationen varierade mycket, även mellan kor som hade ätit samma foder i samma mängder. Skördenssystemet påverkade inte mjölakens fytoöstrogerinnehåll.

Vi vet för lite

Det finns både för- och nackdelar med fytoöstrogener i fodret. De skulle kunna användas för att producera mjölk med mervärde som t ex förebygger cancer, men kunskapen om effekterna på människor är fortfarande alltför liten. Problemen med fruktsamheten hos tackor orsakade av fytoöstrogener gör att utnyttjandet av rödklöver kan behöva begränsas, trots att klöver i övrigt har många positiva egenskaper. Vad gäller utfodring till mjölkkor finns stora kunskapsluckor om eventuella negativa effekter. Men, forskningen går vidare. För närvarande undersöker vi hur stora skillnader det finns i innehållet av fytoöstroger mellan olika rödklöversorter.

Text och foto: Annika Höjer
Institutionen för norrländsk
Jordbruksvetenskap, SLU Umeå

Christer släpper ut korna i *17-gradig kyla*

Nya regler kommer att införas från årsskiftet 2013/14 när det gäller mjölkornas utevistelse under vinterhalvåret. Många ekologiska mjölkproducenter kan komma att få problem med det nya regelverket. Det finns fortfarande en del frågetecken kring de kommande kraven på rastning. Det gäller bland annat rastningsytan och vid vilken väderlek som djuren kan få hållas inne. Jordbruksverket och LRF driver ett projekt och riktlinjerna ska vara klara maj 2013. Nuvarande regelverk ses i rutan på nästa sida.

Vintervackert i Tegsnäset.

Det är med viss spänning jag åker till Tegsnäset, åtta mil uppströms Umeälven från Umeå. Det är 17 minusgrader och ett fantastiskt vinterväder. Jag ska besöka Christer Sivervall som ansvarar för driften av en KRAV-godkänd mjölgård. Ägaren är konsult i kärnkraftsbranschen och Christer sköter gården via sitt företag Sivervalls lantbruks-tjänst till ett fast pris per månad. Han utför även olika körslor genom sitt företag.

Gick över till KRAV

Ladugården byggdes för 50 upp-bundna kor år 2002. Gården har haft ekologisk växtodling sedan vi gick med i EU. Den ekologiska djurhållningen började Christer med på hösten 2010 och var 2011 klar att certifiera sig enligt KRAV:s regelverk. Eftersom ladugården är så pass nybyggd måste man följa det regelverk som säger att båsladugårdar som är byggda efter 24 augusti 2000 inte får dispens från kravet på rastning under vintern. Christer måste alltså se till att mjölkorna rastas minst två gånger i veckan. Det var med blandade känslor som han accepte-

Christer Sivervall trivs med sina kor.

rade detta och vintern 2011 började släppa ut korna i snön och kylan.

Utevistelsen blev ett lyft

Trots att Christer inledningsvis var ganska negativ kan han efter två vintrar konstatera att merarbetet med att släppa ut djuren har inneburit att de har blivit friskare och att de äter mellan 1 till 2 kg ts mer ensilage per dag. Vidare ser han brunsten mycket bättre och djuren är mycket mera lätthanterliga, speciellt när de

ska släppas ut på våren. Han rastar numera också kvigorna. Kylan är inte heller något problem. Korna står och skriker och vill ut när de blir lössläppta i stallet. En annan effekt av rastningen är att klövarna blir renare för att djuren pulsar i snön och de får också lite bättre kondition.

– Rastningen går till så att jag släpper ut en rad i taget i en fälla på ca 400 m², berättar Christer. Djuren får spinga av sig i mellan en halvtimme och tre timmar. Under tiden dricker

jag kaffe eller gör något annat. Jag eller min avbytare klarar det ensam och merarbetet kanske rör sig om två timmar per vecka.

Gillar nya idéer

Christer bedriver, som han själv uttrycker det, ett ekologiskt småbruk i renbeteslandet. Han brukar 80 hektar varav 15 hektar bete. Det mesta är arrenderat.

Vallen sås in i vårvete/vicker som skördas som helsäd. Utsädesmängden i insåningsgrödan är 180 kg vårvete + 50 kg vicker. Det är något högre än rekommendationerna för att bättre konkurrera med ogräset. Vallblandningen är Christers egen och består av 15 % rödklöver, 15 % vitklöver, 40 % Hykor rörsvingel, 20 % timotej samt 10 % ängssvingel. Vallarna gödslas med 50 ton flytgödsel vid insådden och sedan ingenting i vall II och III. Om det blir ett fjärde vallår gödslar han med 20 ton flytgödsel. Vallen skördas två gånger med en integrerad rundbalspress.

Betesvallarna sköts på ett lite speciellt sätt. När betet blir söndertrampat sår Christer in delar av det med vårvete och en betesblandning. Djuren betar insådden och lägger sig sedan i den ej insådda gamla betesvallen. År 2 sås de resterande fläckarna och betesvallen är färdiginsådd.

– Det låter kanske lite konstigt, men det fungerar, säger Christer.

SRB i fokus

Christer är stor SRB-fantast och mycket intresserad av avel. Han gillar att följa upp avkommorna från olika tjurar i den egna besättningen och gör även resor till andra besättningar för att se på resultatet från olika tjurlinjer.

En annan sak som mötte mig i stallet var att kalvarna går lösa. De får råmjölk i flaska de första dagarna men sedan söker de upp en favoritko, inte alltid modern utan ofta en äldre ko. Samma ko kan ha flera kalvar. Christer har märkt att de ofta tyr sig till ljusare kor, naturligtvis av SRB-ras. Korna reagerar inte på att kalvarna springer omkring i stallet och de är friska och pigga.

Friska kor

Besättningen har inte haft en akut mastit på sju år och veterinärkostnaderna är mycket låga. Kalvförlamning är mycket ovanligt och en

Rastning är bra för humöret.

av anledningarna är nog att Christer dragit ner på kraftfodret till max 10 kg per dag så inga kor är feta. Veterinären kommer för avhorning av kalvarna. Då går hon också ett varv och diskuterar olika veterinära frågor. Christer är egenseminör sedan några år och har en statistik på 1,4 semineringar per dräktighet. Besättningens avkastning ligger på 9700 kg ECM.

Christer är ursprungligen en stadsgrabb från Södertälje som inte ville gå i sin far företagsledarens fotspår. Han hade som högsta önska att syssla med kor och har nu förverkligat sin dröm. ”Jag är mera lantbruksintressent än bonde”, som han själv uttrycker det. Och undertecknad tackar för ett intressant besök - det är alltid kul med folk med egna idéer.

Text och foto: Per-Göran Persson
Länsstyrelsen Västerbotten

Kalvarna går lösa i lagården.

Ur KRAVs regelverk 2013:

Utevistelse för nötkreatur då det inte är betesperiod (KRAV)

Paragraf 5.6.9 Stallförhållanden – Mer än 45 djur

Till och med den 31 december 2013 får du ha nötkreatur som är över 20 månader uppboundna under stallperioden i byggnader som fanns den 24 augusti 2000, om du beviljats dispens hos Jordbruksverket. Villkoret för detta är att certifieringsorganet gör två revisionsbesök per år på gården. Från den 1 januari 2014 gäller förbud att hålla mer än 45 djur bundna utan utevistelse under vinterhalvåret.

Paragraf 5.6.10 Stallförhållanden – Mindre än 45 djur

Nötkreatur som är över 20 månader och som hålls i små besättningar får vara uppboundna under stallperioden, förutsatt att de rastas utomhus minst 2 gånger per vecka. Undantaget gäller tills vidare (även efter 2014). Ytan ska vara minst 6 m² per djur.

Utsäde i ekologisk produktion

Vid ekologisk odling ska ekologiskt utsäde, plantor och annat förökningsmaterial användas när det finns tillgängligt på marknaden.

Hur får jag tag på ekologiskt utsäde?

För att ta reda på vilket ekologiskt utsäde som finns kan du titta på Jordbruksverkets hemsida www.jordbruksverket.se/ekoutsade. Gå därifrån till Ekoutsädesdatabasen 2013. Där hittar du allt ekologiskt utsäde som utsädesföretagen har anmält till försäljning. Du ser också vem som säljer utsädet och vilket kontrollorgan som kontrollerat det.

Vilka regler gäller?

Ekologiskt utsäde ska förutom att följa gällande regler för utsädesproduktion också vara kontrollerat av något av kontrollorganen för ekologisk certifiering. Om du köper ekologiskt utsäde ska du titta efter två märkningar, en märkning för att utsädet är certifierat enligt reglerna för utsädesproduktion och en för att utsädet är ekologiskt producerat och certifierat. Du får använda ekologiskt utsäde som du odlat själv, men du får inte sälja eller ge bort sådant utsäde om det inte är certifierat enligt de vanliga utsädesreglerna.

Om du odlar för att producera utsäde behöver du inte använda ekologiskt utsäde, men utsädet får inte vara kemiskt behandlat. Ekologiskt utsäde kan odlas på mark som håller på att ställas om till ekologisk odling.

Om utsädet inte räcker

Om det inte finns tillräckligt med ekologiskt utsäde i Sverige kan Jordbruksverket tillåta att man använder annat utsäde eller förökningsmaterial under den aktuella växtsäsongen. Det kan gälla en viss gröda eller begränsas till vissa sorter av en gröda. Exempelvis är det

i Gävleborgs, Jämtlands, Väster-norrlands, Västerbottens och Norrbottens län generell dispens för allt sexradskorn och för tvåradssorten SW Barbro.

Även i de fall då du får använda annat utsäde än ekologiskt så får det inte vara behandlat med kemiska medel. Behandling med biologiska medel eller värmebehandling är dock tillåtet.

Individuell dispens

Om du behöver använda konventionellt utsäde och Jordbruksverket inte har beslutat om något allmänt undantag för kravet på ekologiskt utsäde kan du ansöka om individuell dispens hos Jordbruksverket. Anled-

ningar till att söka dispens kan exempelvis vara att du vill testodla en ny sort, eller bevara en gammal sort som håller på att försvinna, eller att du vill odla en sort med egenskaper som inte det ekologiska utsädet har.

Om du vill ansöka om individuell dispens ska du skriva ut och fylla i blanketten "Ekologiskt utsäde – ansökan om dispens" och skicka in den till Jordbruksverket.

Om din ansökan avser testodling ska du istället använda blanketten "Ansökan om dispens för testodling".

Du hittar båda blanketterna på www.jordbruksverket.se/ekoutsade.

**Ann-Marie Dock-Gustavsson,
Jordbruksverket**

Foto: Johanna Wallsten

Energi-kollen

Energifrågan har kommit upp ordentligt på dagordningen i och med att LRF lanserat sin energistrategi. Jordbruksverket jobbar också med frågan inom Greppa Näringen och när man som rådgivare kommer ut på gårdsbesök kan man ofta se att det finns möjligheter att minska användningen av energi. Förändrad energianvändning behöver inte vara förknippat med någon investering; ett ändrat beteende kan ge stor effekt för både plånbok och miljö.

Alla kan spara energi

En energikartläggning skulle troligen vara nyttig att göra på alla gårdar, men det finns som krav i viss certifiering. För lantbrukare anslutna till KRAV gäller att om företaget använder mer än 500 000 kWh per år (el, diesel och övriga energikällor) eller har mer än 100 djurenheter så ska en energikartläggning göras senast sista december 2014 och därefter uppdateras vart femte år. Företagen ska också ha en plan för energieffektivisering.

Vem tillhandahåller tjänsten?

I Norrland arbetar för närvarande LRF Konsult och Hushållningssällskapen med Energitrollen. I Västerbotten jobbar LRF Konsult med stöd av projektpengar från Landsbygdsprogrammet och Jordbruksverket genom Greppa Näringen. Avståndet är långa och närmaste rådgivare norrut från Umeå finns i Luleå och söderut i Uppsala varför Västernorrland, Jämtland och i viss mån Dalarna tyvärr hamnar lite på sidan av.

Hur går kartläggningen till?

När vi fått en beställning på en Energitroll så skickar vi ut en blankett där lantbrukaren får förbereda rådgivningsbesöket genom att plocka fram uppgifter om inköp av el, diesel, ved och flis, vilka maskintjänster

som köps in eller säljs från företaget, hur många timmar som läggs på skogskörning och snöröjning osv. Vid besöket utgår man från den faktiskt använda energin och går igenom alla energianvändare på gården med effektbehov, driftstid mm, tills man har räknat av alla kilowattimmar. Utifrån detta får man ett nyckeltal per kg producerad vara, exempelvis kWh per kg mjölk eller liter diesel per hektar, alternativt kWh per hektar. Nyckeltalet kan jämföras med resultatet från andra gårdar och visar var energitjuvarna finns på gården. I dokumentationen som skickas till jordbrukaren föreslås åtgärder, och förväntat resultat efter att dessa genomförts. Det kan också ordnas en gruppträff där ett antal lantbrukare som fått rådgivning kan diskutera resultaten och olika lösningar på sin energieffektivisering.

Kostnad

En Energitroll kostar i dagsläget lantbrukaren 1000–1500 kr plus moms när kartläggningen görs inom det pågående Greppa-projektet. I sammanhanget kan också nämnas att Energimyndigheten erbjuder en energikartläggningscheck till företag med en förbrukning över 500 MWh. Den genomgång som då görs är mer djupgående än Greppas Energitroll.

Ingvar Persson, LRF Konsult, Umeå

Kylaggregatets placering har stor betydelse för mjölktankens energianvändning. Foto: Lars Neuman

Vill du ha koll?

Greppa Näringens Energitroll utförs av följande personer:

Erik Isaksson, Hushållningssällskapet, 070-520 94 12 (Norrbottnen)
Ingvar Persson, LRF Konsult, 090-10 80 75 (Norrbottnen, Västerbotten, Västernorrland, Jämtland)
Cecilia Nilsson, Hushållningssällskapet, 0910-79 91 56 (Västerbotten, Västernorrland, Jämtland)

I Gävleborg och Dalarna står följande personer för energirådgivning:

Christer Johansson, LRF Konsult, 013-37 70 37
Lars Neuman, LRF Konsult, 033-21 12 55
Gunnar Hadders, Hushållningssällskapet, 018-56 04 12
Karl-Mikael Steen, FVB, 013-25 09 45
Marti Lehtmetts, FVB, 013-25 09 41
Peter Berglund, FVB, 026-14 25 30
Inger Christensen, Grön Kompetens AB, 040-46 16 81
Torbjörn Hansson, Grön Kompetens AB, 040-46 16 82

KURSAKTUELLT

Möjligheter och marknad för ekologisk produktion

Olika röster om möjligheterna kring ekoproduktion av framförallt kött och spannmål: Dirk van der Krogt, ansvarig för ekokött på Svenskt Butikskött; Peter Sennblad, "Naturvårdsbonden" i Dalarna; Upplandsbonden, ekologiska köttproducenter; Peter Forslund, ekologisk köttjursproducent i Djura; Roland Höckert, ekologisk spannmålsodlare från Västra Götaland; Cecilia Ryegård, Ekoweb.

19 mars kl 9-16,

Stiernhööksgymnasiet, Rättvik

Kostnad: 400 kr/företag + 130 kr/person för lunch och fika

Frågor? Kristina Homman, kristina.homman@lansstyrelsen.se, 023-818 29 eller Erik Köpmans, erik.kopmans@lansstyrelsen.se, 023-818 35

Anmälan: www.lansstyrelsen.se/dalarna/aktivitetskalender senast 12 mars.

Grönsaker – en möjlighet!

Grundkurs för dig som tänker starta eller nyligen startat yrkesmässig ekologisk grönsaksodling på friland.

Fem dagar:

12 mars, Stiernhööksgymnasiet, Rättvik.

Odlingsföreläsningar. Per Wålstedt från Dala-Floda berättar om försäljningskanaler. Vi ser på skolans maskiner för grönsaksodling.

24 april,

Västerbergs folkhögskola, Storvik.

Plantupptragning. Besök på Gustafsängs grönsaksodling med sådd av grönsaker som förkultiveras i växthus.

Vecka 24 i Valbo.

Jordbearbetning, frilandssådd och ogräsbekämpning. Besök på Jordnära produkter.

Tidig höst. En dag om skörd och lagring. Besök på odling vid grönsaksskörd.

Sista kursdagen, senare i höst står ekonomin i fokus.

Kostnad: 1000 kr + moms för hela kursen per företag. Enstaka dag kostar 400 kr + moms/dag/företag. Lunch och fika tillkommer.

Information: Kristina Homman, kristina.homman@lansstyrelsen.se, 023-818 29 eller Karin Ellgardt Fredlund, karin.ellgardtfredlund@lansstyrelsen.se, 026-17 11 24.

Anmälan: www.lansstyrelsen.se/dalarna/aktivitetskalender senast 5 mars.

Utveckla din växtodling i en erfarenhetsgrupp!

Under 2013 kommer Länsstyrelsen Dalarna att starta en erfagrupp för ekologisk växtodling för dig som varit omlagd något år. Vi planerar tre träffar under året med **start 26 mars, kl. 13–15.30**. Plats beroende på vilka som anmäler sig. På första träffen diskussion inför vårsådden. Deltagarnas frågor styr innehållet därefter. Med Aron Westlin, växtodlingsrådgivare, HS konsult.

Information och anmälan: Erik Köpmans, erik.kopmans@lansstyrelsen.se, 023-818 35.

Anmälan senast 15 mars.

Kostnad: 600 kr/företag för alla träffar. Kostnad för fika tillkommer.

Äldre köksväxter från förr

Praktisk fröodlingskurs i Dalarna och Gävleborg. Lär dej hur man gör för att bevara äldre köksväxter. Om odlingarna lyckas kommer du att ha fröer med dig hem! Vi använder olika sorter av ärtor, rovor och bondbönor. Kursledare är **Agneta Magnusson**, som arbetar med äldre kulturväxter i Leksand. I Gävleborg är även **Rainer Hertel** med. Kursen innehåller praktisk sådd, skörd, tröskning och lagring av frö, men vi får även lära oss hur grönsakerna användes förr och prova hur de skulle kunna användas idag. Kursen är på två dagar - sådd i maj, skörd i september. Kursen är avgiftsfri men lunch och fika betalar var och en på plats.

KURS I GÄVLEBORG:

Start 25 maj kl 9.00-16.00 hos Maria Brook i Österfärnebo. Under växtsäsongen hjälper deltagarna till med odlingen www.larspers.se

Anmälan snarast - deltagarantalet är begränsat, till www.kompass.lrf.se (Uppge namn och kontaktuppgifter samt utbudskod 18283) eller per post Länsstyrelsen, Kulturmiljö och folkhälsa, 801 70 Gävle.

KURS I DALARNA:

Start 21 maj kl. 9.00-16.00 hos Asya Uhlås, Naturbruket Siljan i Rättvik www.naturbruketsiljan.se

Anmälan: www.lansstyrelsen.se/dalarna/aktivitetskalender

Information: Kristina Homman, kristina.homman@lansstyrelsen.se, 023-818 29 eller Märta Ohlsson, marta.ohlsson@lansstyrelsen.se, 023-811 30

Nordiska ekonyheter

Nu har det första numret av ett nytt digitalt magasin kommit från EPOK, SLUs centrum för ekologisk produktion och konsumtion. NORDISKT EKO är en innehållsrik skrift som ska spegla forskning och utveckling inom ekologiskt lantbruk i Norden, med allt från primärproduktion till marknad och konsumtion.

Planen är att NORDISKT EKO ska ges ut digitalt ungefär två gånger per år. Den kan skickas via e-post eller hämtas från EPOKs hemsida.

Om du vill prenumerera kan du skicka e-post till Karin.Ullven@slu.se

